

IRODALOM.

Fináczy Ernő: Világnézet és nevelés. Tanulmányok. (Filozófiai Könyvtár. Szerk. *Kornis Gyula*. 8.) Budapest, 1925. Pfeifer Ferd. kiadása. (X + 162 l.)¹

Világnézet alatt rendszerint az érzelem- és gondolatvilágnak bizonyos meghatározottságát értjük. Állásfoglalást és valómást jelent a világnézet arról, mikép vélekedünk a körülöttünk zajló élet jelenségeiről éppúgy, mint a pozitív megismerés határain túl fekvő transcendentiaíkról. Ha mármmost figyelembe vesszük, hogy a világnézet, mint a nevelés eredménye, mily számtalan hatóerőből alakul ki, akkor el kell ismernünk, hogy Fináczynak címül írt tanulmányai, éppen azért, mert más és más tárgykörre vonatkoznak, a világnézet és a nevelés viszonyát oly sokoldalú megvilágításban s oly közvetlenséggel tárják fel, aminőt a világnézet és a nevelés kérdésével foglalkozó munkákban alig találunk.

A kilenc tanulmány, mely e kötetben foglaltatik s melyekben ugyanannyi, a nevelés körébe tartozó témát tárgyal a szerző, a következő címeket viseli: 1. Eszmények és valóságok (1916). 2. A nevelés fogalmának elemzése (1917). 3. Az értelmi és erkölcsi nevelés viszonya (1910). 4. Az iskola egyénisége (1923). 5. Népoktatásunk alaptörvénye (1918). 6. Négy hónap a magyar közoktatás történetéből (1919). 7. Arany János (1917). 8. Petőfi (1923). 9. Dickens (1908). Ez értekezések legnagyobb része a Magyar Paedagogia hasábjain jelent meg először, de értéküket az alkalmyszerűségen jóval túl az abszolút etikai tartalom teszi maradandóvá. Miként látjuk, a fentebbi tanulmányok egyike sem tüzi ki kimondott céljául a világnézet és nevelés kérdésének fejtegetését, mégis amikor újból olvassuk őket, élénken érezzük egymáshoz való tartozásukat, mert aranyfonálként végigvonul rajtuk magának az írónak nemesveretű, eszményi világnézete. Különös érdemük e tanulmányoknak, hogy bár mindegyikük mélyenjáró, filozófiai elmélkedésnek terméke, sohasem hatnak nyomasztóan. Ellenkezőleg az író a maga lelkének meggyőződéssel, bátorító optimizmusával felemeli az olvasót. Úgy analízál és állapít meg igazságokat, hogy bennük mint megannyi tükörben élénk tárnak a végső célnak, az erkölcsi tökéletesedésnek módjai és eszközei. Ezért tanulmányai még a legmagasabb szférákban is vonzóak és érdekesek. Egy másik jellemző vonása e tanulmányoknak, hogy nemesak hirdeti bennük szerzőjük a felismert igazságokat, hanem lelkesedik is értük, hisz bennük, szereti őket és ideálokká fínomítja, melyeknek megközelítése is tiszta lelki örömet fakaszt.

Lapokat kellene megtöltenünk, ha a tanulmányok gazdag eszmei tartalmát akarnók ismertetni. Azért csak pár szóval kíséreljük meg az egyes tanulmányok tartalmát megjelölni. Az *Eszmények és valóságok* c. tanulmány az értékmegállapítás

¹ A kötet címlapját belül Fináczynak jól sikerült arcképe díszíti.

meggyőző példája, mely az eszmények győzelmével végződik. *A nevelés fogalmának elemzése* című értekezésében a szerző megállapítja a fogalomnak konstitutív jegyeit, majd éles határvonalat húz egyrészt a nevelés és idomítás, másrészt a nevelés és művelés között s végül szabatos definitióját adja a nevelés fogalmának. *Az értelmi és erkölcsi nevelés viszonya* c. tanulmányban az értelem és akarat viszonyának problémájából indul ki, rámutat az értékítélet és értékbecslés differenciális elemeire, továbbá arra, miként történhetik az erkölcsi jó megismertetése oktatással s mily fontos e részben többi között a jól vezetett vallásoktatás, a tanár élő példája, a család, a szoktatás (*Fortia agere et pati*) stb. Az iskola egyéniségéről szóló értekezésben szót emel a szerző az iskolai intézmények egyformásítása ellen a fejlődés útjainak szabadon hagyása érdekében. Kifejti, hogyan valósulhat meg a köznevelés terén az egyéni karakter. Népoktatási alaptörvényünk (1868. évi XXXVIII. t.-c.) megalkotásának 50-ik évfordulója alkalmából Fináczy az akkori törvényhozás munkáját méltatja és megvédi a magyar államot a sovinizmus és kulturális szűkkeblőség vádjá ellen ethikai álláspontjával. Itt is állást foglal a módszeresen vezetett pozitív vallásoktatás elengedhetetlenségé mellett. Az általános államosítást politikai és nem pedagógiai gondolatnak tartja, mert az egyéniség elnyomására vezethet. Különös érdeklődésre tarthat számot Fináczynek a magyar közoktatás négy hónapjának történetéről szóló rajza, mely a tanácskormány idejére esett. Bámulatraméltó önuralommal bírálja ebben a szovjet pedagógiai szörnyűségeit és torzításait, s a kommunista világnézetben és a szilárd erkölcsi alap hiányában találja magyarázatukat.

A három utolsó tanulmányban költők világába vezet bennünket Fináczy s megmutatja, miként ismeri meg ebből a világból a gyermek, az ifjú a legszebb ideák birodalmát: Aranyt, Petőfit és Dickenst választotta ki e célból elmélkedéseinek tárgyául. Szinte áhitattal fog hozzá e témához s eleve tiltakozik, hogy bárki is pedagógiai példatárnak tekintse munkáikat, vagy nevelő célszavakat tulajdonítson a költőknek. Ő maga azután mesteri kézzel megrajzolja azokat a hatásokat, melyeket a költők művei a fogékony gyermeki lelkekből kiváltanak s melyek világnézetük kialakításában közreműködnek. Itt már a szívek pedagógusa szólal meg Fináczyban: szeretet a gyermekek iránt, szeretet a nemzeti nevelés ügye iránt ad szárnyat tollának és teszi a legélvezetesebb olvasmánnyá e három tanulmányt.

A gyűjteményhez Kornis Gyula, a Filozófiai Könyvtár szerkesztője írt Előszó gyanánt tanulmányt, melyben a szerzőről ad plasztikusan, finom pszichológiai analizissel és szeretettel megírt élet- és jellemrajzot. Nagyon helyénvaló volt, hogy Fináczy esszaijainak éppen ehhez a gyűjteményes kiadásához csatolta ezt a hű jellemképet, melyet az utána következő tanulmányok szemléme s egész gondolatvilága tökéletesen igazol. *Friml Aladár.*